

✓ (هـ) دسته پنجم: روایاتی که در آنها انتفاع از چند جزء از اجزاء میته مورد نهی واقع شده است.

۱. «مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنِ الْمُخْتَارِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْمُخْتَارِ وَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ الْعَلَوِيِّ جَمِيعاً عَنْ الْفَتْحِ بْنِ يَزِيدَ الْجُرْجَانِيِّ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ قَالَ: كَتَبْتُ إِلَيْهِ أَسْأَلُهُ عَنْ جُلُودِ الْمَيْتَةِ - الَّتِي يُؤْكَلُ لَحْمُهَا ذَكِيًّا - فَكَتَبَ لَا يُنْتَفَعُ مِنَ الْمَيْتَةِ بِإِهَابٍ وَلَا عَصَبٍ - وَ كُلُّ مَا كَانَ مِنَ السَّخَالِ الصُّوفِ وَ إِنْ جُزَّ - وَ الشَّعْرِ وَ الْوَبَرِ وَ الْإِنْفَحَةِ - وَ الْقَرْنِ وَ لَا يُتَعَدَّى إِلَى غَيْرِهَا إِنْ شَاءَ اللَّهُ.»^۱

ترجمه:

«به حضرت نامه نوشتم و پرسیدم درباره پوست میته ای که اگر مذکی بود، گوشتش خورده می شد؟ حضرت پاسخ گفتند از پوست میته و عصب آن نفع برده نمی شود و هر چه از سخال (جمع سخله = بره و بزغاله نوزاد) باشد از پشم - و اگر بریده شده باشد - و مو و پنیوک داخل شکم [آنچه داخل شکم حیوان است که مایع پنیر از آن می سازند] و شاخ، ولی از این تجاوز نشود.»

سند روایت:

ابوالحسن یا امام رضا علیه السلام است و یا امام هادی علیه السلام.

مختار بن محمد و عبدالله بن الحسن و فتح بن یزید توثیق نشده اند و لذا روایت ضعیف است.

دلالت روایت:

(۱) حضرت امام درباره این روایت نوشته اند:

«و الظاهر وقوع سقط فيها، و يحتمل أن يكون الأصل: إلّا الصوف. و كان قوله: «و كلّ» عطفًا على «إِهَابٍ». و

يحتمل أن يكون قوله: «و كلّ» مبتدأً محذوف الخبر هو ينتفع به.»^۲

توضیح:

۱. حدیث را یا چنین معنی کنیم: «اهاب و عصب و هر چه از سخله باشد حرام است الا ...»

۲. و یا چنین معنی کنیم: «اهاب و عصب حرام است، و از هر چه از سخله باشد از پوست و ... نفع برده می شود»

(۲) برخی از بزرگان نیز درباره این حدیث نوشته اند:

«و لم يظهر لي وجه عدم ذكر العظم أيضا في عداد الشعر والوبر وغيرهما، ولا وجه تقييد الصوف بقوله: «و إن

جزّ» مع أنّه فرد جلیّ. و لعلّ عدم ذكر العظم لعدم ترتب الفائدة عليه في تلك الأعصار. و في الاستبصار: «إن جزّ»

۱. وسائل الشیعة؛ ج ۲۴، ص: ۱۸۱

۲. المكاسب المحرمة (للإمام الخميني)؛ ج ۱، ص: ۷۰

بدون الواو فلا إشكال.»^۱

۳) برخی از بزرگان درباره ذکر عصب در روایات نوشته اند:

«و لم يظهر لى وجه ذكر العصب فى هذا الخبر و غيره، و أى نفع كان يترتب عليه؟»^۲

ما مى گوئیم:

ابن اثیر در النهایة فى غریب الحدیث و الاثر درباره حدیثی که در آن پیامبر به ثوبان مطالبی فرموده است،

توضیحاتی می دهد که می توان از نوعی از انتفاعات از عصب پرده بردارد:

«فيه «أنه قال لثوبان: اشتر لفاطمة قلادة من عَصَب، و سوارین من عاج» قال الخطّابیّ فى «المعالم»: إن لم تكن

التياب اليمانيّة فلا أدري ما هي، و ما أرى أنّ القلادة تكون منها. و قال أبو موسى: يحتمل عندى أنّ الرواية إنما

هي «العَصَب» بفتح الصاد، و هي أطناب مفاصل الحيوانات، و هو شيء مدور، فيحتمل أنهم كانوا يأخذون عَصَب

بعض الحيوانات الطّاهرة فيقطعونه و يجعلونه شبه الخرز [مُهره]^۳، فإذا يبس يتّخذون منه القلائد، و إذا جاز و أمكن

أن يتّخذ من عظام السِّلحفاة [لاك پشت] و غيرها الأسورة جاز، و أمكن أن يتّخذ من عَصَب أشباهها خرز تنظم منه

القلائد. قال: ثم ذكر لى بعض أهل اليمن: أن العَصَب سنّ [دندان] دابة بحريّة تسمّى فرس فرعون، يتّخذ منها الخرز

و غير الخرز من نصاب سكّين و غيره، و يكون أبيض.»^۴

۲. روایت عوالی اللثالی: «صَحَّ عَنْهُ ص أَنَّهُ قَالَ: لَا تَنْتَفِعُوا مِنَ الْمَيْتَةِ بِإِهَابٍ وَلَا عَصَبٍ وَقَالَ فِي شَاةٍ مَيْمُونَةٍ أَلَّا

انْتَفَعْتُمْ بِجِلْدِهَا.»^۵

سند روایت:

عوالی الثالی دارای سند نیست.

۳. عوالی اللثالی: «رَوَى شُعْبَةُ عَنْ الْحَكَمِ عَنْ ابْنِ أَبِي لَيْلَى عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حُكَيْمٍ قَالَ قَرِئَ عَلَيْنَا كِتَابُ رَسُولِ اللَّهِ

ص فِي أَرْضِ جُهَيْنَةَ وَأَنَا غُلَامٌ شَابٌّ أَنْ لَا تَسْتَمْتِعُوا مِنَ الْمَيْتَةِ بِإِهَابٍ وَلَا عَصَبٍ.»^۶

۱. دراسات فى المكاسب المحرمة؛ ج ۱، ص: ۳۲۰

۲. دراسات فى المكاسب المحرمة؛ ج ۱، ص: ۳۱۹

۳. الخرز: فصوص من حجارة، واحدها خرزة. و خرز الظهر: فقارة. و كلُّ فقرة من الظهر و العنق خرزة، و قيل: الخرز فصوص من جید الجوهر و رديئه من الحجارة و نحوه. و الخرز بالحریک: الذى يُنظَّم، الواحدة خرزة. [لسان العرب؛ ج ۵، ص: ۳۴۴]

۴. النهایة فى غریب الحدیث و الاثر؛ ج ۳، ص: ۲۴۵

۵. مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل؛ ج ۱۶، ص: ۱۹۱

۶. مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل؛ ج ۲، ص: ۵۹۱

نکته:

در عوالی اللثالی به جای «لا تستمعوا»، «لا تنتفعوا» آمده و به جای عبدالله بن حکیم، عبدالله بن عکیم آمده است.

۴. دعائم الاسلام: «عَنْ عَلِيٍّ ع أَنَّهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ص يَقُولُ: لَا يُنْتَفَعُ مِنَ الْمَيْتَةِ بِإِهَابٍ وَلَا عَظْمٍ وَلَا

عَصَبٍ»^۱

کلام امام خمینی:

حضرت امام در پایان ذکر احادیث مختلف آنها را به چند دسته تقسیم می کنند:

«ثمَّ إِنَّ هَذِهِ الرِّوَايَاتِ عَلَى طَوَائِفٍ مِنْهَا: مَا دَلَّتْ عَلَى عَدَمِ جَوَازِ الْإِنْتِفَاعِ بِالْمَيْتَةِ مُطْلَقًا، وَ لَوْ بِإِلْغَاءِ الْخُصُوصِيَّةِ عَرَفَا، كَمُوثَقَةِ سَمَاعَةَ وَ رَوَايَةِ الْجُرْجَانِيِّ وَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي الْمَغِيرَةِ. وَ مِنْهَا: مَا دَلَّتْ عَلَى عَدَمِ جَوَازِ اللَّبْسِ، كَرَوَايَتِي عَلِيَّ بْنَ جَعْفَرٍ وَ رَوَايَةَ تَحْفِ الْعُقُولِ - عَلَى إِشْكَالٍ مَرَّ الْكَلَامُ فِيهَا. وَ مِنْهَا: مَا دَلَّتْ عَلَى عَدَمِ جَوَازِ الْإِنْتِفَاعِ بِإِهَابٍ وَ لَا عَصَبٍ. وَ يُمْكِنُ جَعْلُهَا مِنَ الطَّائِفَةِ الْأُولَى، بِدَعْوَى إِلْغَاءِ الْخُصُوصِيَّةِ. وَ مِنْهَا: مَا دَلَّتْ عَلَى عَدَمِ جَوَازِ تَقْلِيدِ السَّيْفِ إِذَا كَانَ جِلْدُهُ مِنَ الْمَيْتَةِ، وَ هِيَ مُوَثَّقَةٌ سَمَاعَةَ»^۲

روایات دال بر جواز انتفاع

(۱) «وَبِإِسْنَادِهِ [شَيْخُ طُوسِي] عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ يَزِيدَ عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ أَبِي زَيَْادٍ النَّهْدِيِّ عَنْ زُرَّارَةَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ع عَنْ جِلْدِ الْخِنْزِيرِ - يُجْعَلُ دَلْوًا يُسْتَقَى بِهِ الْمَاءُ قَالَ لَا بَأْسَ»^۳

سند روایت:

سند شیخ به محمد بن علی بن محبوب عبارت است: حسین بن عبید الله (ابن ابی جید) عن احمد بن محمد بن یحیی العطار عن ابيه محمد بن یحیی عن محمد بن علی بن محبوب است و سند صحیحی است.

محمد بن علی بن محبوب: نجاشی او را شیخ قمی ها در روزگار خودش بر می شمارد و او را ثقة عین فقیه صحیح المذهب معرفی می کند.^۴

یعقوب بن یزید الانباری: نجاشی او را ثقة و صدوق بر می شمارد. وی از امام جواز روایت دارد.^۵ شیخ

۱. مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل؛ ج ۱۶، ص: ۱۹۲

۲. المكاسب المحرمة (للإمام الخميني)؛ ج ۱، ص: ۷۲

۳. وسائل الشيعة؛ ج ۱، ص: ۱۷۵

۴. رجال نجاشی، ص ۳۴۹

۵. رجال نجاشی، ص ۴۵۰

طوسی هم او را ثقة دانسته است.^۱

ابی زیاد نهدی: مروی عنه ابن ابی عمیر است و به همین سبب تحت توثیقات عامّه قرار می گیرد. ابن ابی عمیر در کتب اربعه ۱۱ روایت از او نقل کرده است.^۲

دلالت روایت:

همین روایت گویا مستند شیخ طوسی بوده است که در کتاب نهاییه به این مضمون فتوی داده است. ایشان می نویسد:

«و يجوز أن يعمل من جلود الميتة دلو يستقى به الماء لغير وضوء الصلاة و الشرب. و تجنبه أفضل.»^۳

حضرت امام در این باره می نویسد:

«و الظاهر أنّ السؤال عن الانتفاع بجلده، لا عن طهارة الماء و نجاسته بملاقاته، بل الظاهر أنّ مثل جلد الخنزير يجعل دلوًا لسقى الزراعات و الأشجار، لا لشرب آدمی. و يظهر منها بإلغاء الخصوصية جواز الانتفاع بجلده لو لم يؤدّ إلى محذور، كتجنّس ملاقيه، و كذا جواز الانتفاع بجلود سائر الميتات.»^۴

توضیح:

۱. ظاهر روایت آن است که راوی درباره اصل انتفاع از پوست سوال کرده و نه از طهارت یا نجاست آبی که با آن ملاقات می کند. چراکه به طور معمول پوست خوک در آبیاری زراعات و درختان مورد استفاده بوده است و نه برای موارد شرب.

۲. پس الغاء خصوصیت کرده و در غیر خوک و در غیر سقی هم حکم را تسری می دهیم.

۱. الفهرست، ص ۵۰۸

۲. نهاییه، ص ۵۸۷

۳. النهاية فی مجرد الفقه و الفتاوی؛ ص: ۵۸۷

۴. المكاسب المحرمة (للإمام الخميني)؛ ج ۱، ص: ۷۳